

Paco Candel: retrat en clau de patria

Josep Maria Puigjaner

Aquest text de Josep Maria Puigjaner i Matas es trobava en procés editorial, per incloure'l a la col·lecció de Fulls Candelians, quan ens assabentem de la mort de l'autor. Escriptor i periodista, Josep Maria Puigjaner, ha estat qualificats pels que l'estimaven com a "home de gran bondat, saviesa, fe i país, que ahir dia 20 d'abril va iniciar el camí de la transcendència cristiana, jesuítica i teilhardiana que cultivà en vida". Des de la Fundació Paco Candel, que comptà sovint amb la seva col·laboració, no podem més que ratificà aquesta sintètica definició d'una vida dedicada de forma brillant al periodisme i a l'anàlisi social.

Te'n vas anar, Paco, amb la lleugeresa del vent d'un dia de novembre. Eres un home de planta lleugera, amagat de sempre sota una capa de timidesa i de modèstia, però cada paraula teva portava el gust de la bondat, una mica assaonada d'ironia, i duia el pes de la convicció i de la certesa. Eres persona d'ànima forta, que sabia el lloc que havia d'ocupar i el paper que havia de fer com a ciutadà d'aquest país.

Ja deus saber que l'església de la Mare de Déu del Port estava plena de gom a gom. Érem molts els qui volíem donar-te l'última salutació. Allà hi havia els teus, els de tota la vida, la gent del teu barri de Can Tunis. Allà hi havia -no hi podien faltar- representants de les diverses opcions polítiques catalanes. No sé què devien pensar

de tu, però me'ls mirava i crec que tots manifestaven un aire de reconeixement envers la teva persona. En sé un, però, que hi era empès per una amistat pregona. Em refereixo a Jordi Pujol, que és el primer a creure que tu has estat un home important per a Catalunya. Ja saps que el President de la represa ha estat sempre atent als qui, venint de fora, han tingut la generositat d'identificar-se amb aquest país.

A l'església de la Mare de Déu del Port, entre parlaments i homilies, se sentí la paraula patriota. Sí, Paco, tu eres un patriota de la nostra "vella, covarda, dissortada i tan salvatge terra", evocada per Salvador Espriu, que tu i tots nosaltres estimem amb un desesperat dolor. Un patriota que sabia que el sentiment radical de poble és un sentiment profund, no negociable i no substituïble per cap altre. Tot això ho vas endevinar mentre escrivies aquella memorable obra que ha quedat fixada per sempre en la memòria de Catalunya: "Els altres catalans". Eren els anys seixanta, aquells anys en què el règim del general resistia amb displicència les escames dels disconformes i moltes persones temien ser acusades de desafectes a l'ordre imperant. El teu llibre va ser una campanada impressionant. Des d'aleshores vam començar a comprendre quina era la realitat social i cívica d'aquest país. Vam adonar-nos que tots érem Catalunya, que tots -els uns i els "altres"- estàvem cridats a realitzar la mateixa feina: posar Catalunya dempeus. Vam prendre consciència de la complexitat de la situació col·lectiva i de l'àrdua tasca que se'ns presentava al davant. Llegint-te, però, vam saber que no ens havíem de deprimir i que no era lícit desistir ni deixar-se caure en el derrotisme. Tu ens vas fer veure que la gent que havia vingut de distints racons de la Península, empesos pel legítim desig de millorar la seva qualitat de vida, estaven aprenent a estimar aquest país, que a poc a poc anirien coneixent les seves mancances i dificultats, i que serien molts els qui finalment es comprometrien al seu redreçament.

Ens ho deies amb el desig, però les teves paraules prenién l'aire d'un presagi prometedor: "Bé podria ser que en el curs de les dues generacions venidores la catalanitat passés a mans d'aquests "altres catalans". Et diré, Paco, que en això t'avenies amb mi en la convicció que la terra té més força vital que la mateixa sang. I, per tant, afegies: "D'aquesta terra noble, forta i renovadora que és Catalunya dimana una saba tremenda de llibertat i, alhora, una formidable atracció que es torna fanàtica afecció envers ella. Aquests altres catalans es veuran cridats a una curiosa tasca: la revaloració de la novíssima Catalunya. I Catalunya s'haurà salvat un cop més".

Quan en acabar la cerimònia del teu comiat me'n vaig entornar cap a casa, em vaig donar el gust de rellegir el pròleg d'aquell llibret -el recordes?- que vam escriure a quatre mans amb la meva dona, Adriana, madrilenya de naixement i catalana d'adopció, clara representació dels "altres" catalans. Era un resum d'iniciació al país, il·lustrat per Pilarín Bayés, que vam titular "Ser catalán, ¿qué es eso?". Tu deies que era un llibre adient per als qui havien arribat de fora i que els posava en la pista de llançament per a esdevenir catalans. I, per si fos poc, avalaves la utilitat d'aquell treball "des de la perspectiva de la teva pròpia experiència".

Vull ara recordar -tu ja ho saps, però molts ho ignoren- que la llavor que vas deixar plantada en aquells anys de prohibicions, de mentides oficialitzades i d'ofec sistemàtic, va donar fruits esponerosos. Els "altres catalans" van evolucionar i es transformaren, com tu havies anunciat, en els "nous catalans", subjectes d'una tan

intensa vivència del catalanisme que causà una admiració imponent. Tu mateix vas tenir ocasió d'escoltar d'un dels qui va seguir les teves petjades, Eduard Picallo, amb motiu de la creació del moviment Catalonia Acord, aquestes paraules: "A totes i a tots vosaltres, catalans nascuts aquí o allà, a totes les persones que sentiu Catalunya com a pàtria pròpia, us demanem que feu de la veu individual un clam col·lectiu. Als nostres llocs d'origen, a tot l'Estat, a Europa, a tot el Món, diguem-los que Catalunya és la nostra nació i que a casa nostra solament hi ha una mena de ciutadans, els catalans, cadascun amb les seves particularitats. Tots amb els mateixos drets. Tots amb els mateixos deures. Tots formant Catalunya. Tots plenament respectats en les nostres diversitats.

Una altra veu que cal considerar imbuïda de l'esperit que vas escampar tu, Paco, és la de Pedro Morón de la Fuente, periodista de gran projecció al Baix Llobregat i home convençut de la seva condició de nou català, que s'ha pronunciat més d'una vegada amb claredat i decisió sobre la falsa imatge que de Catalunya s'ha difós en alguns indrets de la geografia peninsular i ha mostrat el seu desacord total davant les acusacions de racisme, xenofòbia i intolerància que certa premsa desaprensiva encara avui està sostenint.

A aquests testimonis que he citat se'n podrien afegir d'altres. Tots ells són continuadors de l'empenta inicial que desencadenà la publicació d'"Els altres catalans". Ara em ve també a la memòria aquell estol de nous catalans que posaren en circulació, fa uns quants anys, aquell manifest, que tu suscribies, titulat "Nosaltres, catalans", que s'expressava en aquests termes: "Reconeixem aquesta nació sense estat, diferenciada. I lluitarem per continuar vivint en un país acollidor. Ens sentim implicats en la gran tasca de seguir refent la cultura i la idiosincràsia catalana. Després de llargues dècades de ser combatuda, no és honest defensar que l'actual situació de democràcia doni per lícitament adquirits els avantatges que, a favor d'una cultura poderosa, van aconseguir les passades i llarguíssimes dictadures".

Aquest és el retrat literari que m'inspiren els records de la teva persona i de tot el que va significar per al nostre país. Ja sé que hi falten moltes coses: que vas ser senador a Madrid, que se n'anà abans que tu la Maruja, la teva dona, que vas ser un animador de la lluita antifranquista des d'una consciència obrera exigent i inflexible, que tenies amics de diversa adscripció política, que vas escriure altres llibres, i moltes més coses. Tanmateix, pensa que no he volgut fer una entrada d'enciclopèdia, sinó un retrat més aviat íntim que pugui servir d'escalf a la molta gent d'aquest país que t'estima i que, tot recordant-te, està més disposada a escoltar la veu d'un altre poeta de la terra, que de segur et resulta familiar. Vull dir aquell Martí i Pol que ens recomana: "Fem que tothom sàpiga bé les coses: / molt cautament construïm una pàtria, / molt cautament i amb una gran tendresa; / de tots depèn que sigui lliure i justa".

A reveure, Paco, i pensa que els qui de moment estem aquí ens repartirem joiosament els béns de la teva preuada herència.

Josep Maria Puigjaner
Diplomat en Humanitats Clàssiques i en Periodisme,
llicenciat en Filosofia i Lletres i en Teologia